

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדה תימן

נמסר במוצש"ק
חיי שרה
מרחשון ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

השלמה בעניין קדושת בית הכנסת וקדושת הסוכה, מדוע בתימן ובארצות נוספות לא היו נכנסים לשם עם מנעלים, התייחסות מרן שליט"א למכתב בעניין זה מאת הרה"ג מרדכי חיים שליט"א עורך גליון "פנינים", וחשיבות ההשתחוואה בכניסה לבית הכנסת ואמירת פסוק ואני ברב חסדך וגו'.

סייעתא נוספת לעניין שכתבו חז"ל 'כמין גאם' ולא כמין דל"ת, כי אפשר היה להגיד בלשון הזאת ודלא כרבינו מנוח.

בס"ד מתאפשר השבוע (ביום שלישי בלילה) הביקור בקבר יוסף הצדיק בשכם, המשך בעניין מיקום קבר יוסף הצדיק והתפילות המיוחדות שישנן לומר על קברו, היצה"ר נלחם בדורנו בכל כוחו כנגד הקדושה והצניעות, ומאמר חז"ל כי הגאולה תהיה רק ע"י תיקון מדת יסוד.

האם ישנו עניין להחמיר שלא לבקר בקבר יוסף מפני הקדושה שבו, שהרי היה שם בעבר מזבח. למה בנוסח "מי שבירך" למתנדרבים, איננו מזכירים גם את יוסף.

האם יוסף תיקן את תפילת מוסף, מו"מ בדברי היעב"ץ ועיון יעקב בעניין זה, ביאור נפלא מדוע יוסף הוא רזא דשבתא, ומדוע מנגנים בתפילת מוסף יותר משאר התפילות.

תשובה לשואל האם מותר לנגן בבית כנסת אשר נוהגים בו שלא לנגן.

בשבח הספר "מנהגי יהודי שרעב" שיצא לאור השבוע, והמעלה שבו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 617

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש ע"י ידידנו ר' אריאל בן יוסף נהרי הלוי הי"ו, מירושלם עיקו"ת. בעבור שהתנדב ומתנדב תמיד ביד רחבה ובנפש חפצה למוסדות יד מהרי"ץ. לעילוי נשמת אביו ר' יוסף בן יחיא נהרי הלוי ז"ל, שהשבוע ביום כ"ח מרחשון יחול יום פקודת שנתו. תנצב"ה.

וכן לרפואת נו"ב רחל הודיה בת יוסף שתחי' למשפחת שמחי.

ולרפואת חמותו מרת צביה בת יוסף שתחי' למשפחת בוטא.

ולרפואת רחמים בן חביב שיחי' למשפחת תמר, שחולה במחלה הנוראה ל"א.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וימלא כל

משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"י"ד.

השיעור מוקדש

ע"י ידידנו ר' אריאל בן יוסף נהרי הלוי הי"ו, מירושלים עיקר"ת. הוא משתדל להגיע מירושלים עד לבני ברק בכל מוצאי שבת, בכדי להשתתף בעצמו בשיעור השבועי, אשריו ואשרי חלקו, ירבו כמותו בישראל, אשר מלבד זאת פועלים ועושים הרבה למען מסורת אבותינו, בעבור שהתנדב ומתנדב תמיד ביד רחבה ובנפש חפיצה למוסדות יד מהרי"ץ.

לעילוי נשמת אביו ר' יוסף בן יחיא נהרי הלוי ז"ל, שהשבוע ביום כ"ח מרחשון יחול יום פקודת שנתו. תנצב"ה.

וכן לרפואת נר"ב רחל הודיה בת יוסף שתחי' למשפחת שמחי.

ולרפואת חמותו מרת צביה בת יוסף שתחי' למשפחת בוטא.

ולרפואת רחמים בן חביב שיחי' למשפחת תמר, שחולה במחלה הנוראה ל"א.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וימלא כל משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר. ירבו כמותו בישראל. אשריכם ישראל, אשר בכם בחר אל.

השלמה בעניין קדושת בית הכנסת וקדושת הסוכה, מדוע בתימן ובארצות נוספות לא היו נכנסים לשם עם מנעלים, התייחסות מרן שליט"א למכתב בעניין זה מאת הרה"ג מרדכי חיים שליט"א עורך גליון "פנינים", וחשיבות ההשתחוואה בכניסה לבית הכנסת ואמירת פסוק ואני ברב חסדך וגו'.

נפתח בעניין שדיברנו עליו בעבר [דרשת חול המועד סוכות התשפ"ב], לחזק את מה שדיברנו בעניין קדושת הסוכה, וה'פועל היוצא' מכך לעניינינו הוא קדושת בית הכנסת, כי מה שאבותינו נע"ג נהגו קדושה בסוכה בעבר, לגבי חליצת המנעלים, לא שייך בזמנינו. אבל כדאי להזכיר את זה, שניקח מזה לעצמינו, מה שכן אנחנו יכולים, לנהוג בקדושה בסוכה, וקל וחומר בבית הכנסת.

ישנו מקור למה שדיברנו, בעניין קדושת ביהכ"נ, מהספר פלא יועץ [תחילת עניין סוכה] הכותב כך, סוכה היא מצוה חשובה וְחִפְיָבָהּ, הבאה מזמן לזמן. ואשריהם ישראל, שרובם נזהרים ועושים סוכה נאה בכלים נאים, זכאה חולקיהון. אבל יש קלי הדעת, שבשביל שלא לטרוח מעט, ומשום דחיישי אַמְעִייהוּ, חדלים לעשות סוכה וסומכים על סוכת הקהל,

שאוכלים שם כזית בשני לילות הראשונים. הם אוכלים בסה"כ כזית בשתי הלילות הראשונים, והוא קורא להם 'קלי דעת', כי זה שלא כדין ושללא כדת. ואף העושים סוכה – וגם אלה שכבר יש להם סוכה פרטית – יש מקילים שלא לישב בה אלא דרך עראי, ואוכלים וישנים חוץ לסוכה.

על כך הוא אומר, ולו חכמו ישכילו כמה חביבה מצוה זו, בין לפי הפשט, והיא העומדת לאדם לכפר במקום גלות. אחד מטעמי מצוה זו לפי הפשט, הוא כי במקום שהאדם ח"ו מתחייב גלות, הוא צריך לצאת לסוכה, כמו שאחז"ל במדרש. קשה לך הטירחא הזאת ללכת ולצאת ולהיכנס? או לעלות להגיע אל הסוכה? זה כפרת עוונות. אם נגזר עליו גלות. זהו הדבר הראשון.

ודבר נוסף, ע"פ הסוד. ובין לפי הסוד, גבהו סודותיה. ומעט אשר השיגה ידיעתנו הוא – מה שאנחנו מבינים בזה קצת – שהשכינה פורשת כנפיה עלינו, והאם רובצת על האפרוחים, ושבעה אושפיוזין עילאין, אור ניצוצי נשמתם שוכנים שם.

אשר מטעם זה, גדלה קדושתה כקדושת בית הכנסת. ומטעם זה אסרו לנהוג בה מנהג בזיון, וכל שכן שחוק וקלות ראש. ואמרו על האר"י ז"ל, שהיה נזהר שלא לדבר שיחת חולין תוך הסוכה.

ובודאי שמי שנוהר לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים, בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה, כדת מה לעשות, קונה קדושה ותוספת הארה בנפשו, רוחו ונשמתו. ומצא כדי גאולתו לכל השנה, לעבוד את בוראו עבודה תמה.

זהו כפי מה שהבאנו בזמנו בשם מהר"ר אברהם אלנדאף זצ"ל, האומר שאסור לדבר בסוכה דברים בטלים, כי אם דברים הצריכים, או ד"ת או שירים. מובן מדבריו שזה היה כך מקובל, לא רק אצל צדיקים יסודי עולם כמו האר"י ז"ל. אלא כך היו מחנכים אפילו את הילדים. לצערינו, כמה אנחנו רחוקים מכך. הקב"ה יתקננו בעצה טובה מלפניו.

הכניסה לסוכה. הוא כותב, 'היו שחלצו'. מובן מדבריו, שלא כולם, אבל היו כאלה. ובאמת ראיתי שכך היה מנהגו בקודש של הג"ר ישראל אבוחצירא זצ"ל הבבא סאלי, כפי שהעיד חתנו הג"ר דוד יהודיוף זצ"ל בספרו 'ישראל סבא קדישא' (מהדורת תשע"ה, פרק לח עמ' שכה), וז"ל: רבנו [הבבא סאלי] החמיר בקדושת הסוכה, יותר מקדושת בית הכנסת. פלא עצום. יותר מבית הכנסת. ועיין לקמן. והיה מזהיר את כולם שלא ידברו שום דיבור של חול בסוכה. לפני כניסתו לסוכה, היה רבנו חולץ את נעליו, ונכנס לסוכה באימה וביראה. ע"כ.

וכן מנהג זה רווח בכמה וכמה מעדות ישראל הקדושים ובפרט מבני עדות המזרח. בספר 'יהודי פרס' (עמ' נג) נכתב, שאצל יהודי פרס, הנכנס לסוכה חולץ את נעליו בחוץ על יד הכניסה – אחרת נראית הסוכה כפסולה. עכ"ל. וכ"כ בספר 'איראן' (עמ' רז) שכל הנכנס לסוכה היה חלץ נעליו כמו בכניסה לבית הכנסת. ע"כ. וכ"כ בספר 'חכמיהם של יהודי פרס ואפגניסטאן' (עמ' סג). ע"ש. בספר 'אנציקלופדיה של יהודי כורדיסטאן' ח"א (עמ' רלה) נכתב, כי אצל יהודי כורדיסטאן באי הסוכה היו חולצים את נעליהם, ונכנסים לסוכה. גם בתימן היו נכנסים לסוכה חולצים מנעליהם ומניחים אותן בחוץ, מפני כבוד הסוכה. ע"כ. וע"ע מש"כ בזה ב'בארות יצחק' שעל ספר 'פסקי מהרי"ן' ח"ד (עמ' צ). ע"ש.

אחר זמ"ר ראיתי שכן נהגו גם יהודי גרבא, כמבוא בספר 'למען ידעו דורותיכם' ח"א (פ"א הערה ה, מהדורא ב' עמ' ג) ובחלק ב' (סי' ט' עמ' רסח). ע"ש.

בברכת תז"ל רנ"ו [תזכו לישנים רבות נעימות וטובות], מרדכי חיים יצ"ו.

כל זאת, ראיה למה שדיברנו, כי מה שמקובל בארצות המזרח הוא, שלא נכנסים עם מנעלים למקום קדוש. והיסוד לכך, מן הפסוק גבי משה רבינו ע"ה [שמות ג, ה] **שֶׁל נֶעְלִיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ**. ואמרנו אז, כי אולי זהו עניין שאינו מתאים לכל מקום, כי שם לבתים של אנשים גדולים

אבל עכ"פ צריכים לדעת, כי זאת אינה 'הלכה'. דהיינו, אם האדם יאמר, בשלמא ללמוד תורה, אני אלמד בסוכה, משא"כ שיחת חולין. אולם, לא. גם אם אתה מדבר סתם דברים עם חברך, צריך שזה יהיה בסוכה. הדבר עדיף, מאשר ידברו מחוץ לסוכה.

לכבוד אבותינו הקדושים נע"ג, חשוב להוסיף ולפרש שבתים אין מי שלא עשה סוכה, והכל ישנו בסוכה. ולא עוד אלא שהסוכה היתה באחד מחדרי הבית, באופן שלא היה מקום להתעצל שלא להתמיד בשיבה בה. כך היה בדרך כלל. אף כי היו קצת מקומות שעשו חלקם את הסוכה חוץ מן הבית.

שלח לי ידידנו הרה"ג מרדכי חיים שליט"א – עורך גליון 'פנינים', מכתב בזה הלשון, לכבוד פוסק עדת תימן הגאון המופלא וכו' רבי יצחק רצאבי שליט"א שלום וברכה.

בענין מה שדיבר לאחרונה באחד משיעוריו, בענין חליצת נעלים בכניסה לסוכה, וזה הולך סובב עקב תשובה שכתב הגאון הצנוע רבי איתמר חיים כהן שליט"א לעבדך הקטן, ונתן לכת"ר לעיין בה, להעיר הערותיו המחכימות מאד. מצו"ב מכתב "השאלה" ששלחתי להרה"ג עליון למעלה. בו ימצא כת"ר חיזוקים למה שאמר בשיעורו בענין הנ"ל.

בברכת שבת שלום ומבורך וכט"ס, מרדכי חיים יצ"ו – עורך ומחבר הגליון הקטן "פנינים". ולכך הוא צירף בכתב, בעניין מנהג חליצת נעלים בכניסה לסוכה, שמעתי מסבי היקר והאהוב אוהב התורה ולומדיה רודף צדקה וחסד, ה"ה ניסן אליהו ז"ל, כי גדול היה כבוד הסוכה וקדושתה בעיני יהודי בבל, שמחמת כך היו שחלצו נעליהם לפני הכניסה לסוכה.

והיה זה כעין מנהגם להוריד את הנעלים בכניסתם לבית הכנסת ומקורו קודש בדברי רבותינו הגאונים והראשונים, עי' מה שהאריך בזה בספר 'מנהגי הקהילות' ח"א (עמ' ה), ושם נסמן.

המדובר על העיראקים, מעניין כי גם אצלם היה מקובל העניין הזה, של חליצת מנעלים לפני

ומכובדים וחשובים, מלכים ושרים ושופטים, לא נכנסים עם מנעלים, כיון שזה נחשב בזיון. הן מבחינת צורת המנעלים, כפי מה שהיה מקובל שם, והן מבחינת שהרחובות לא היו נקיים, מבואות מטונפות, ונדבק למנעלים כל מיני טינופת, ע"כ זה נחשב דבר מאוס. ממילא, גם לבית הכנסת לא נכנסו עם מנעלים. והחידוש הוא, שאפילו לסוכה.

לגבי מה שהבבא סאלי זצ"ל, נהג בקדושת הסוכה יותר מקדושת בית הכנסת, זהו חידוש עצום. שהסוכה תהיה יותר מבית הכנסת? מה ששמענו, זה 'כמו בית הכנסת'. אבל יותר מבית הכנסת? אינני יודע, מהו המקור לכך.

שאלה מהקהל: המנהג לחלוץ מנעלים לפני ביהכ"נ לא נלמד מן הישמעאלים? לא ביטלו את הדבר בגלל שזה בא מהישמעאלים? שמעתי כי אנחנו שינינו את המנהג הזה, בכדי שלא להידמות אנחנו אל הישמעאלים.

תשובת מרן שליט"א: לא. מה הפירוש, אנחנו שינינו? מי זה 'שינינו'? מת?

הדבר הוא הפוך. בארצות ישמעאל, כפי שהישמעאלים אינם נכנסים למקומות הקדושים שלהם עם מנעלים, כך גם אצל היהודים היה כך. אבל שוב הפעם, זה לא שהאחד למד מהשני. וזה דלא כמו שכתב ערוך השלחן סימן קנ"א סעיף ט' שלמדו זאת מן הישמעאלים ויש לבטלו יעו"ש. אם כבר, מי שלומד, אלו הגויים שלומדים מן היהודים. הרי כל ה'קורעין', כל היסודות שלהם, באים בעצם מהתורה שלנו. שבעים אחוז, זה העתקה מהתורה. יש שם אפילו ממדרשי חז"ל. אם יש להם דברים שהם טובים ונכונים, הם לקחו זאת מן היהודים. וכפי שאמרנו, הרי עניין זה נלמד מן הפסוק המפורש 'של נעליך מעל רגליך'. על כן, אין סיבה לבטל זאת בכדי להיבדל מהם, כי אדרבה, זה נחשב בזיון.

החתם סופר אומר יתירה מכך, כי לפעמים, דבר אשר הגויים מחשיבים אותו אסור, אם היהודים יעשו אותו זה נחשב חילול השם. א"כ אדרבה, צריכים ללמוד מן הגויים, כי אחרת יהיה חילול השם. כי הם יודעים שאנחנו תמיד

מחמירים יותר מהם. אבל עכ"פ בנ"ד, זהו דבר משותף, שהיה מקובל לפי תרבות המקום. ממילא יוצא, שבארצות אחרות, כגון בזה גם כאן בארץ ישראל, עניין חליצת המנעלים אינו מקובל, כי זה לא נחשב דבר מבוזה, נכנסים עם מנעלים למקום הכי מכובד, ממילא אין את הסיבה.

זכורני כי לפני כמה שנים, מיששו תימני מבוגר מקרית אוננו, בגיל שבעים בערך, הגיע לכולל 'תורה ושלום, והתחיל לצעוק, איך אתם נכנסים לבית הכנסת ולבית המדרש עם מנעלים? אבותינו לא נכנסו כך? זה לא מנהג אבותינו! אסור להיכנס עם מנעלים לבית הכנסת! ככה הוא צעק.

אף אחד לא התייחס אליו, לא שמעו לו. אבל מיששו חכם נגש אליו ואמר לו בלחשישה, תגיד לי, אבותינו נהגו לגלח את הזקן, כמו שאתה? ... על מה אתה מדבר? ...

ככה הוא סתם לו את הפה. רואים שזה משהו משובש. [כיוצא בזה אירע באבילות על זקני רבי שלמה אפרים הכהן זצ"ל, שאמרו איזה מזמור בין מנחה לערבית. אחד שרגיל להעיר על כל דבר, אמר לציבור, לא נהגו בתימן לומר כאן מזמור זה. מיד אמר לו אחד הרבנים זצ"ל, יש לי מה לענות לך, אלא שאיני רוצה לפגוע בכבודך. אמר לו, אמור. אמר לו, וכי בתימן נהגו לגלח את הזקן. ומיד אותו אדם נאלם דומיה. איתמר].

בכל אופן, מה"ר שלמה בנו של הרשב"ץ [בתשובותיו סי' רפ"ה] כותב כך במפורש, שהדבר תלוי לפי מנהג המקום, אם מקפידים ליכנס לבתי געוליהם במנעלים. ואביו הרשב"ץ הנהיג שלא יכנסו במנעלים, הוב"ד בכף החיים סי' צ"א ס"ק כ"ה. נמצא כי שפיר הדבר בארצות ישמעאל, שזהו מנהג המקום. אבל בארצות שזה לא מקובל, אז לפענ"ד אדרבה זה לא רצוי. וע"ע מ"ש בס"ד בתשובותי עולת יצחק ח"א סי' י"ז אות א'.

לעניינינו, דבר ראשון, יש לחזק את עניין קדושת הסוכה, וקל וחומר בקבנו של ק"ו את קדושת בית הכנסת. וכפי שדיברנו בזמנו,

חולין, שאין בו שום קדושה – שזה כמו אות קודש. אם כן, קל וחומר לגבי סוכה. זאת ראייה למה שדיברנו בזמנו, וכפי שהבאנו ראייה מהתפארת ישראל במסכת כלים, נגד ההבנה של רבינו מנוח. כי נכון שהאותיות קדושות, אבל גם הסוכה קדושה, א"כ פשיטא שאפשר להגיד זאת באותיות, ואין שום בעיה עם זה.

שאלה מהקהל: אולי הכוונה, שבחז"ל לא מצינו.

תשובת מרן שליט"א: כוונתך לטעון, 'גוברא אגוברא קא רמית?' אין מביאים ראייה מהרשב"ם נגד רבינו מנוח. טוב. בסדר. נכון, זה לא יסתור את רבינו מנוח, אבל עכ"פ זהו חיזוק לדברינו, להבנה שלנו, שדברינו נשמעים ואפשר לומר זאת.

בס"ד מתאפשר השבוע (ביום שלישי בלילה) הביקור בקבר יוסף הצדיק בשכם, המשך בעניין מיקום קבר יוסף הצדיק והתפילות המיוחדות שישנן לומר על קברו, היצה"ר נלחם בדורנו בכל כוחו כנגד הקדושה והצניעות, ומאמר חז"ל כי הגאולה תהיה רק ע"י תיקון מדת יסוד.

ברוך ה', סוף סוף זכינו שמתאפשר הביקור בקבר יוסף הצדיק, השבוע ביום שלישי בלילה שיבוא לקראתנו לשלום, יהי רצון שלא יתעוררו שום תקלות ומכשולים.

בספר אתרים קדושים בארץ ישראל [בדף 131] – הבאנו כבר חלק מן הדברים – כתוב כך, קבר יוסף הצדיק נמצא על אם הדרך העתיקה, המוליכה מירושלים אל צפת וטבריה (ירושלם-שכם-גנין). כל העולים לארץ ישראל להשתטחות על המקומות הקדושים, ויהודי ירושלם בנסעם למירון וצפת, היו עוצרים בשכם יום או יומים, להתפלל במקום קדוש זה. הוא מדבר על מה שהיה בדורות שעברו. כן נוסדו תפילות מיוחדות לאמרם על יד קבר יוסף הצדיק.

יש גם לזכור, שמדת יוסף "יסוד" תופשת מקום מרכזי בספרות החסידות ותורת הנסתר.

ובדף 132 הוא מביא כך, ובדברי בעל עמק המלך, מגורי האריז"ל, נאמר: ולפני העיר, בין

חושבני כי ראשית חכמה, הדבר הראשון, לפני שנכנסים לבית הכנסת, לומר את הפסוק [תהלים ה', ח'] וְאֲנִי בָּרַב חֶסֶדְךָ אָבּוֹא בִּיתְךָ אֲשֶׁתְּחֹה אֶל הַיָּכַל קִדְשְׁךָ בִּירְאָתְךָ. להיכנס ולהשתחוות. כדי להרגיש, שלא נכנסת כעת לסתם מקום ציבורי, לא נכנסת פה לחנות או לאולם, אלא נכנסת לבית הכנסת. מקדש מעט. אז אם האדם משתחוה, דבר ראשון, בכך הוא כבר מתחיל טוב, וכך יוכל להמשיך. כולי האי ואולי, שזה יעזור.

סייעתא נוספת לעניין שכתבו חז"ל 'כמין גאס' ולא כמין דל"ת, כי אפשר היה להגיד בלשון הזאת ודלא כרבינו מנוח.

לגבי מה שדיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק האזינו התשפ"ב, ודרשת חול המועד סוכות התשפ"ב] בעניין פירוש של רבינו מנוח, שאמר כי מה שכתוב 'כמין גאס' לגבי דפנות הסוכה, זה בגלל שלא רצו חז"ל להגיד שזהו כמו אות דל"ת. דיברנו בזמנו, כי זהו חידוש, ואין צורך להגיע לכך, כי אכן הם כן יכלו להגיד בלשון הזאת. זה לא בגלל שלא רצו להשתמש באותיות הקדושות לשם כך, כי אדרבה, גם הסוכה זהו דבר קדוש. ידידנו הבחור החשוב יהודה חרזי הי"ו מצא סייעתא גדולה לדברינו, מפירוש הרשב"ם על מסכת בבא בתרא [דף ס"ב ע"א וע"ב], הגמרא שם דנה לגבי המצרים של-שדות, כי כאשר האדם רוצה לכתוב בשטר שהוא מוכר את השדה, עליו לכתוב מי בצד ימין ומי בצד שמאל, ומי מלמעלה ומי מלמטה, שיהיה ידוע בדיוק איזה שטח הוא מוכר.

כתוב שם, כי הנה אם הוא עושה את הקרנות, היכן זה, אז הוא עושה 'כמין גאס'. אומר על כך הרשב"ם [ד"ה כמין גאס], אות יונית ודומה לכ"ף. כנראה הוא מתכוין, כא"ף פשוטה, מה שנקרא אצלנו כאפשוטה.

אבל אח"כ, הרשב"ם בעצמו [בעמוד ב', ד"ה תלם אחד על פני כולה] כותב בזה"ל, אצל ג' המצרים, כמין חי"ת. הוא עשה לו את הציור, מה ימינה ומה שמאלה וכו', בצורה של חי"ת.

רואים מכך, כי לרשב"ם לא היתה קפידא, לכתוב אפילו לגבי שדה – שזהו בודאי דבר של

ההרים, בקעה גדולה ורחבה מאד. היא חלקת השדה שקנה יעקב אע"ה, ושם קבור יוסף הצדיק ע"ה, ויש בנין נאה על קברו לפני המערה, ובנין נאה וגדול עליו וכו', ומוקף חומה סביב הבנין של יוסף הצדיק ע"ה. והוא קבור תחת הר עיבל, ויש טעם גדול בזה בדברי האריז"ל.

ובעל חבת ירושלים מביא בשם בעל חסד לאברהם – זהו מהר"ר אברהם אזולאי זצ"ל – שכם הוא סוד היסוד, כי יסוד רומז ליוסף. ולזה ניתן שכם ליוסף, כי מדתו יסוד (מעין ג' נהר י"ג).

לגבי מה שהוא כותב, כי 'מדת היסוד, תופסת מקום מרכזי בספרות החסידות ותורת הנסתר', הנה הוא מקדים את ה'חסידות' ל'תורת הנסתר', אבל נראה שהיה צריך להיות ההיפך, כי החסידות בנויה על תורת הנסתר, הבעש"ט וכל תלמידיו הצדיקים והקדושים, היסודות שלהם בנויים על תורת האריז"ל והזוהר הקדוש וכו'. א"כ בעצם היה צריך לכתוב הפוך, 'תורת הנסתר ובספרות החסידות'. כנראה בגלל שהוא מהם, הוא חשב שצריך לכתוב זאת קודם, אבל האמת ניתנה להיאמר, ברור שהשיטה והדרך שלהם היא המִשך של המקובלים, רק שהם הפשיטו את זה והנחילו זאת להמון העם, לציבור.

בכל אופן, צריכים לדעת כי בעוה"ר אנחנו רואים שהסטרא אחרא מקדיש את כל כוחו בדורות האחרונים, ובפרט בדור שלנו, בשנים האחרונות, מה שיותר למלא את העולם בזוהמא וטומאה. דהיינו, ממש מלחמה נגד הצניעות והקדושה, קשיים רבים על ימין ועל שמאל. והסיבה היא, כי בזה תיקון העולם. לכן היצה"ר – השטן, מקדיש את כל כוחו, מה שיותר להפריע ולהקשות, מה שיותר לעצור ולמנוע את הגאולה.

ישנה שירה בדיואן של רבינו שלום שבזי זיע"א, הפותחת יקול אֶפְ שִׁמְעוֹן מִנְאֲמֵי שְׁרָד וכו', ומהרי"ק בפירושו 'משכיל שיר ידידות' שם, מביא מאמר חז"ל מהילקוט [ישעיה רמז שס"ז], כי הגאולה העתידה תהיה בזכות יוסף. במדרש

שם כתוב לגבי הפסוק בספר דניאל [י"ב, א'], וּבָעֵת הַהִיא יִמְלֹט עִמָּךְ כָּל הַנִּמְצָא כְּתוּב בַּסֵּפֶר. בזכות מה? רבי אליעזר אומר, בזכות יוסף. הקב"ה מביט בכולם, ואין בהם כיוסף, שלא שמע לאדונתו. וכל ישראל נקראו ע"ש יוסף, שנאמר [עמוס ה', ט"ו] אוֹלֵי יַחְנָן יִי אֱלֹהֵי צִבְאוֹת שְׂאֵרֵית יוֹסֵף. עכ"ל.

אומר על כך מהרי"ק, הודיענו המאמר הזה, שהגאולה תהיה בזכות שמירת הברית כיוסף, שכל ישראל השומרים אות ברית נקראים ע"ש יוסף, בהיותם אוֹחוֹזִים מַעֲשִׂיו וד"ק.

ובספר מדרש תלפיות בשם עמק המלך כ', שכל זמן שלא יעשו ישראל תשובה על פגם אות ברית קודש, לא יגאלו. רח"ל. ואנחנו מתפללים בזכותו רחמנא אידכר לן קיימיה דיוסף צדיקא. עשה למען זכות יוסף חסידך.

א"כ לא פלא, למה ישנם כל־כך קשיים, ומדוע ישנן הפרעות. אבל צריכים לדעת, כי אדרבה, אם יש על כך קשיים ומלחמות, הדבר סימן שזאת 'החזית', פה צריך להילחם, על הצניעות ועל הקדושה, לא לוותר.

האם ישנו עניין להחמיר שלא לבקר בקבר יוסף מפני הקדושה שבו, שהרי היה שם בעבר מזבח.

לפני שאמשיך, חכם אחד עורר, כי נראה מדברי ספר כפתור ופרח, שישנה בעיא לבקר בקבר יוסף הצדיק. זהו מהר"ר אשתורי בן משה הפרחי, הוא מהראשונים שהסתובב כאן בארץ ישראל, בירר וקבע עניינים רבים בענייניה.

בפרק י"א [דף נ"ז] הוא כותב כך, ואל זה השדה שבו יוסף ע"ה, מיום שעמדתי על חקירת ארץ ישראל, מנעתי רגלי מלהיכנס שם, ומרובעו גדור באבנים. וזה מפני הקדושה, שהרי היה שם מזבח. כיון שהיה במקום הזה מזבח, ע"כ אי אפשר להיכנס למקום הזה. מִרְבָּעוֹ גְדוּר בִּאֲבָנִים, כנראה הוא הבין שזה כדי שלא יכנסו.

הרב הלברשטאם שלח שאלה זו להגר"ש וואזנר, עיינתי הרבה בספר כפתור ופרח, והוא ראש וראשון בהלכות א"י, והלכתא כוותיה בעניינים אלו בתרומות ומעשרות וחלוקת הארץ כידוע, וראיתי תמיהה גדולה בדברו על

שערי יצחק – השיעור השבועי

שמענו. ישנה מחלוקת בעניין זה, ולהלכה, קידשה לעולם. כך נפסק ברמב"ם וכו'. לכן אסור בזמנינו להיכנס להר הבית, שכולנו טמאי מתים, כידוע. אבל זהו דין מיוחד לירושלם, לא לכל מקום שהיה בו מזבח.

והוא מביא לכך מקורות מן הגמרא, עיין זבחים ק"ב ע"ב ומגילה י"ד ע"א, וכמה מקומות אין העת לזה עתה. ומה שהביא הכפתור ופרח ראייה לזה מתמורה י"ד ע"ב תקשי לך גבעון דמקום קדוש הוא וכו', וראייה זו, תמוהה בתרתי וכו'.

ומסקנתו לבסוף היא, על כן להלכה לא ראיתי מקום לחשוש. והכפתור ופרח, רק לרוב צדקתו לעצמו חשש לזה. עכ"ל.

חושבני שצריך קצת להעיר כאן, הערה קטנה, כי לכאורה הוא נתן פה מקום להבין, שכביכול רק 'להלכה' אין חשש, אבל הכפתור ופרח מרוב צדקתו וכו', מובן כי מי שצדיק ורוצה לנהוג הנהגות וכו', תבוא עליו ברכה, כביכול יש מקום להחמיר. אבל נראה, שזה לא מוסכם כלל. אולי בעל כפתור ופרח כך סובר, אבל שאר גדולי ישראל, בודאי שלא חששו לכך. דהיינו, הם לא מחשיבים זאת אפילו 'מדת חסידות', או 'צידקות', שכביכול מי שהוא צדיק וחסיד אינו עושה זאת.

במסקנתו הוא נותן קצת מקום להבין, שיש צד כביכול להימנע. אבל לא נראה שזאת דעת גדולי ישראל. דהיינו למעשה אדרבה, אין שום מדת חסידות, זה מותר לכתחילה ואין בכך שום חשש.

למה בנוסח "מי שבירך" למתנדבים, איננו מזכירים גם את יוסף.

בנוסח 'מי שבירך' אומרים כך, מי שבירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן, דוד ושלמה, וכל הקהילות הקדושות וכו'.

לכאורה קשה, היכן יוסף? מדוע לא מזכירים את יוסף? הרי הוא אחד משבעה אושפזין?

אמנם מקרוב ישנם כאלה, שאכן הוסיפו זאת, באיזה סידורים. אבל הדבר תמוה. איך אתה מעז לשנות? בכל הדורות, לא נשמע דבר כזה.

עניין קבר יוסף הצדיק בשכם, וכתב וז"ל, ואל זה השדה שבו יוסף עתה, מיום שעמדתי על חקירת ארץ ישראל, מנעתי רגלי מלהיכנס שם וכו'. ופלא לי שלא נזהרים בזה. ובעיקר הנוסעים מירושלם למירון, תמיד עוברים דרך שם ומתפללים, ולא ראיתי מי שנוזהר בזה, וגם לא שמעתי ולא קראתי מי שיעיר אוזן בדבר, שאחד מן הראשונים כותב שמונע עצמו מזה. גם שמעתי שהיום קבעו שם ישיבה על קברו. כאשר היתה אפשרות, אפילו עשו שם ישיבה ולמדו שמה.

עונה לו בעל שו"ת שבט הלוי [חלק ו' סימן קפ"ח] – השאלה הזאת היתה בשנת התשמ"ג – בזה הלשון, אשר העיר אותי כבודו, על דברי הכפתור ופרח [פרק י"א] שכתב וז"ל ואל זה השדה שבו יוסף הצדיק ע"ה, מיום שעמדתי על חקירת ארץ ישראל מנעתי רגלי להיכנס שם, ומרובעו גדור באבנים, וזה מפני הקדושה שהרי היה שם מזבח וכו', וכבוד מעלתך עמד על שאין נזהרים בזה.

ואמנם היא הערה נכונה, אבל חומרת הכפתור ופרח אין לה שום שורש בהלכה. דמה שהיה פעם מזבח, זה לא מחייב שישיר קדושה, עד שיהיה אסור ליכנס, כיון שאין עכשיו המזבח שם. דאפי' בירושלם ומקום המקדש ממש, פליגי אי קידשה לשעתה וקידשה לדורות. וגם לדין דקיימא לן קידשה לעולם, הוא דין מיוחד בירושלם שאין אחריה היתר, לענין להקריב במק"א, ולא להפקעת קדושת המקום.

אז מה אם פעם היה שם מזבח? היכן כתוב, שאם ישנו מקום שאנחנו יודעים שהיה בו מזבח, וכי נשארת לעולם קדושה במקום הזה? גם אם כן, אבל לא עד כדי שאסור יהיה להיכנס לשם? לא שמענו דבר כזה. בזמן שיש מזבח, אין הכי נמי. אבל כעת, אין מזבח. הרי אפילו לגבי ירושלם, על הר הבית – מקום בית המקדש, ישנה שאלה האם אסור להיכנס למקום הזה. הנדון הוא, קידשה לשעתה אם קדשה לעתיד לבוא, או שלא. ההלכה היא, קידשה לעתיד לבוא. א"כ לגבי ירושלם, מקום בית המקדש, על כך

בכל אופן השאלה היא, הרי ב'רחמנא' ובהרבה מקומות מזכירים את יוסף, והכא מאי שנא. למה ב'מי שבירך' לא מזכירים את יוסף?

בס"ד נראה לעניות דעתי, תשובה מאד מקורית. פשוט מאד. את נוסח מי שבירך, אומרים למי שמתנדב, נותן צדקה לבית הכנסת, לרפואת חולה, או להצלחתו, או לכל שאר עניין שנראה ונצרך לו.

והנה בתנא דבי אליהו זוטא [פרק ראשון] כתוב כך, אבותינו הראשונים מפני מה זכו לעוה"ז ולימות בן דוד ולעוה"ב, מפני שנהגו א"ע בצדקה. אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה בנו, לא נשתבחו אלא בצדקה.

א"כ מובן, כי כיון שמדובר כאן על נתינת צדקה, הביאו והזכירו רק את אלה שנשתבחו בצדקה. ממילא, אין מקומו של יוסף כאן, בעניין הזה.

וממילא, גם בנוסח מי שבירך לקהל, מלכא דעלמא וכו', ג"כ מזכירים אותם, אפילו שמדובר על הקהל באופן כללי. אגב ה'מי שבירך' ליחיד, שזה שייך לצדקה, וזה לא שייך ליוסף.

ומובאים שם בתדא"ז פסוקים, לראיה. אברהם מנין? שנאמר [בראשית י"ח, י"ט] **כִּי יִדְעֵתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת בְּנֵי וְאֶת בָּתָּו אֲחֵרֵי וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יִי לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט.**

יצחק לא נשתבח אלא בצדקה, מנין? שנא' [שם כ"ו] **וַיֵּרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וְגו',** ואין זריעה אלא צדקה, שנאמר [והושע י', י"ב] **זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה.**

יעקב לא נשתבח אלא בצדקה, מנין? שנאמר [בראשית ל"ב, י"א] **קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים,** ואין קטנתי אלא מעט, ואין מעט אלא צדקה, שנאמר [משלי ט"ז, ח'] **טוֹב מְעַט בְּצִדְקָה.**

אהרן ומשה, לא נשתבחו אלא בצדקה, מנין? שנאמר [מלאכי ב', ו'] **תִּזְכְּרוּ אֶמֶת הָיְתָה בְּפִיהֶן,** ואין אמת אלא צדקה, שנאמר [תהלים פ"ה, י"ב] **אֶמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמַח וְצִדְקַת מִשְׁמַיִם נִשְׁקָף.**

דוד לא נשתבח אלא בצדקה, מנין? שנאמר [שמואל ב' ח', ט"ו] **וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה.**

שלמה לא נשתבח אלא בצדקה, מנין? שנאמר [תהלים ע"ב, א'] **וְצִדְקָתְךָ לְבָן מָלְךְ.**

ואף הקב"ה משתבח בצדקה, שנא' [ישעיהו ה', ט"ז] **וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצִדְקָה וכו'.**

לפני כן כתוב כך, משום דבי אליהו אמרו, גדולה צדקה, שמיום שנברא העולם עד עכשיו העולם עומד על הצדקה, וכל הנותן צדקה הרבה הרי זה משובח, וממלט את עצמו מדינה של גיהנם וכו'.

ולאחר מכן כתוב, גדולה צדקה, שמצלת את האדם מדרך המיתה. גדולה צדקה, שמארכת ימיו ושנותיו של אדם. גדולה צדקה, שהיא מביאה את האדם לחיי העולם הבא. גדולה צדקה, ששוותה לתורה, גדולה צדקה שהתורה שוותה לה. גדולה צדקה, שהיא ממהרת יום בן דוד וימות גאולתנו. גדולה צדקה, שהיא מעלה את הנשמה ומושיבה ונותנה תחת כסא הכבוד. ומנין שהצדקה מצלת את האדם מדרך המות, שנאמר [משלי י"א, ד'] **לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה, וְצִדְקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת.** בוא וראה שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, אדם נותן צדקה בעוה"ז ומתכוין עליו שיחיה העני ולא ימות, אף הקב"ה מתכוין על הנותנה שיחיה ולא ימות וכו'.

חושבני כי זאת התשובה, וזהו מקור מפורש בכדי להבין את העניין הזה.

שאלה מהקהל: אבל כתוב כי יוסף הוא המשביר, הרי יוסף פירנס את כל העולם?

תשובת מרן שליט"א: נכון, בזכותו היה שפע בעולם, הוא אכן הציל את העולם, אבל הם שילמו כסף. אכן בזכותו לא מתו, אבל הם נתנו מקנה וכו', רק אֲדָמַת הַכֶּהֱנִים לא קנה ובראשית מ"ז, כ"ב. אבל הכל היה עם תמורה, כמ"ש [שם שם, י"ד] **וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף.** גם אחיו השבטים קנו בכסף מלא, וּלְהָשִׁיב כֶּסֶף פִּיָּהֶם אִישׁ אֶל שֻׁקּוֹ וְגו' [מ"ב, כ"ה]. וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיַדְכֶם וְגו' [מ"ג, י"ב]. אוצרות של יוסף. ואמרו חז"ל כי שלושה אוצרות הוא גנו, אחד מצא קורח וכו'. זה לא היה צדקה, אלא היתה תמורה. כמובן שזהו חסד גדול, בזכותו ירד שפע לעולם, בלעדיו זה לא היה. כפי שאמרנו בשיעור הקודם, היה אז שָׂבַע פי אלף ושמונה מאות.

יוסף. אלו שאלות עמוקות, וכבר נכתבה תשובתם.

בקובץ אור ישראל [מאנסי קובץ מ"ח, עמ' רמ"ז] הביאו במדור 'זוטות' הערה בעניין נוסח מי שבירך מאת הרב עזריאל אהרנוביץ, שם הוא כותב כך, ובשארית לפינחס להגה"ק ר' פנחס מאוסטילא זצ"ל נבג"מ ישוב, שכיון שמדתו של יוסף שמירת הברית, וכי יש לחשוש אולי החולה אינו שמור כ"כ, ויהיה קטרוג עליו בהזכרת שמו של יוסף. ועל פי זה פירש דברי הפייט יסוד צדיק בשבעה נעלם וכו'.

ואולי לפי דבריו הק' יש להוסיף, דלכך בנוסח מי שבירך של התוי"ט ז"ל להשומר פיו ולשונו, נזכרו ג"כ ז' רועים הנ"ל, ולא יוסף הצדיק, דברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור.

وهוא שואל, ועדיין צריך לעיין, דמדוע הוזכר שמו של שלמה במקום יוסף? למה מזכירים את שלמה? והוא עונה, ואולי דיש איזה עניין להזכיר ישבעה.

וכן יש לעיין, מדוע במי שבירך להעולים בס"ת, אין מזכירין רק שלשת הרועים אברהם יצחק ויעקב, ולגבי חולה מזכירין שבעה. נראה מדבריו, כי אצל האשכנזים ישנו חילוק, ב'מי שבירך' לס"ת מזכירים רק את אברהם יצחק ויעקב, וב'מי שבירך' לחולה מזכירים את השבעה. ועל כך הוא מביא, את האליהו זוטא שהבאנו לעיל. לכן זה שייך לזכות הצדקה כשעושים מי שבירך לחולה. אבל לא בסתם מי שבירך שעושים למי שעלה לס"ת, בלי קשר לחולה. אינני יודע, כנראה אלו שעלו לתורה אצלם לא נתנו צדקה, לא מתנדבים.

בספר דברי שלום [חלק ששי דף ר"ט] ג"כ עמד על השאלה הזאת, הוא לא ראה שהדבר כבר נידון, והוא כותב כך, התבוננתי בנוסח ה"מי שבירך" שאומרים בשבת ובימים טובים ובכל הזמנות שתהיה, שמזכירים את האבות הקדושים אברהם יצחק יעקב משה אהרן דוד ושלמה, אבל את יוסף אין אנו מזכירים. ואתמה, כי לכאורה מדוע נגרע חלקו של יוסף, שלא מזכירים אותו בנוסח ה"מי שבירך"?

משהו עצום. זה בזכות יוסף הצדיק והחסיד. ברור שיש לו זכות גדולה. אבל כנראה, כאשר מדברים פה לגבי מי שנודר לצדקה, ללא תמורה, זהו עניין אחר. והראיה, שלא הכניסו אותו חז"ל כאן ברשימה, בתנא דבי אליהו זוטא. יוסף לא אשם בזה, כי אין הדבר תלוי בו, אלא בפרעה.

אם כי ישנה תשובה אחרת, וגם היא תשובה טובה. בספר ישמחו במלכותך [זמירות לשבת קודש, עמ' קמ"ט] כתב כך, ויש להבין מדוע נשמט שמו של יוסף הצדיק בין שבעת הרועים. ומיישבים – תשמעו חידוש – שכיון שעושים זאת לטובת חולה, יש לחוש שאם יזכירו שמו של יוסף הצדיק, יתעורר קטרוג על החולה אם לא היה זהיר כראוי במדת יסוד, ולכן אין מזכירין שמו במי שבירך.

אם נזכיר את יוסף, אולי במקום זכיות, הדבר יעורר עליו קטרוג חלילה, יזכיר את עוונותיו. לכן, אל תזכיר. אל תעירו, ואל תעוררו. בסליחות וכדומה, התם שאנני, כי אז מבקשים על כלל הציבור. זכות הרבים נפישא.

בזה מביא לבאר בספר 'עת רצון' הלשון 'יסוד צדיק בשבעה נעלם' – כנראה זהו פיוט אצל האשכנזים – שמעלימים שמו, כי אות ברית הוא לעולם, ויש לחוש מדקדוקי הדין, ומי יאמר זיכיתי. לא עושים חילוקים בין אנשים, זה כן וזה לא. אלא לכולם אל תגיד.

הערה מהקהל: זה בפיוט אצל הספרדים, לא אצל האשכנזים. הם שרים כך ב'בקשות'.

תגובת מרן שליט"א: בסדר.

[אחרי השיעור, חיפשתי ומצאתי שזה בפיוט אל מסתתר בשפיר חביון, והוא נמצא הן אצל האשכנזים והן אצל הספרדים].

שאלה מהקהל: אבל כתוב שיוסף היה אחד משבעת כרותי ברית?

תשובת מרן שליט"א: יוסף לא נחשב אחד משבעה כרותי ברית. הוא לא מוזכר בכללם. לא אומרים 'קיימיה דיוסף', אלא 'זכותיה דיוסף'. מהרי"ץ כבר מדבר על כך בעץ חיים [בסדר האשמורות]. ישנה גם שאלה לגבי ההקפות, כי אנחנו מכניסים את פינחס במקום

ואם הזכירו זכות האבות הנז"ל בגלל שהם כנגד ז' כורתי ברית – יותר מדויק לומר, 'כרותי' ברית. לא 'כורתי', אלא 'כרותי'. כי הקב"ה כרת להם ברית – הרי שפינחס היה לו להיזכר, ואת שלמה היה לגרוע, כיון שאינו מכלל ז' כורתי הברית. אדרבה, את שלמה אל תזכיר.

והוא מביא בהמשך, וכזאת ראיתי שכתב הרי"ח הטו"ב בספרו תורה לשמה [סימן קע"א] להביא את שמות ז' כורתי ברית מהגמ' הנז"ל, והוסיף וז"ל" והא דתיקנו תפילה על שם יוסף הצדיק ע"ה גם כן, מפני שכל ישראל נקראו על שם יוסף, כשם שנקראו על שם יעקב, דכתיב "גאלת בזרוע עמך, בני יעקב ויוסף סלה". אנחנו נקראים, בני ישראל, ע"ש יעקב. אבל ישנו גם פסוק [תהלים ע"ז, ט"ז] גָּאֵלְתָּ בְּזֵרְעַ עַמְּךָ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סָלָה.

והטעם, כי יעקב ויוסף הם כחלק אחד, באופן שיעקב הוא הגוף [היינו תפארת], ויוסף סוד הברית וכו'. ולכן כל מה שאירע לזה אירע לזה, וכנזכר במדרש. ולכן ברית האמור ביעקב, הוא שייך גם ליוסף, ולכן נכלל גם כן עם הצדיקים כרותי ברית וכו'. הוא מאריך בכך, בעניינים ע"ד הסוד.

ולאחר מכן הוא אומר, ואם כנים הם הדברים, הרי שנתעצמה הקושיא, דאם נוסח ה"מי שבירך" הוא כנגד הז' כרותי ברית, או כנגד ז' הספירות התחתונות, אמאי לא נזכר שמו של יוסף בשמות האבות שבנוסח ה"מי שבירך"?

ונראה לתרץ, דהיא הנותנת, שיוסף הוא יעקב, ונמצא משהזכיר את יעקב, כאילו הזכיר את יוסף עמו.

ברם עדיין קשה, דעל פי האמור מדוע מזכירים את שלמה, שהרי שלמה הוא בחינת היסוד, וכבר יעקב נזכר במקום היסוד, אם כן לכאורה מיותר להזכיר את שלמה. למה אתה מזכיר את שלמה? הרי שלמה הוא בחינת היסוד, והרי כבר נזכר יעקב, ואמרנו שיעקב כולל את יוסף, אז כבר לא צריך להזכיר את שלמה, זהו דבר מיותר.

שאלה מהקהל: במה שלמה המלך קשור ושייך למדת יסוד?

תשובת מרן שליט"א: העניין מבואר בזוהר חדש, שלמה, אותיות שלום ה"א. שלום, הוא כינוי ידוע לספירת יסוד. והאות ה"א, היא השכינה. רמז לספירת מלכות. יסוד ומלכות הולכים תמיד יחד. וכן נז' העניין בעוד כמה ספרים מספרי המקובלים. וע"ע מצודת דוד להרדב"ז [טעמי המצוות] מצוה שפ"ז.

על כך הוא עונה, ונראה לתרץ, דרק יוסף שהיה בנו של יעקב, והוא עיקר בחינת היסוד, לכן יכול להיכלל ביעקב. אבל סוף סוף נחסרה ספירת היסוד מנוסח ה"מי שבירך", כיון שיוסף בלוע בתוך יעקב, לכן הזכיר את שלמה בחינת היסוד.

לכן יוסף ראוי להיכלל עם יעקב, ומהאיי טעמא לא נזכר שמו בנוסח ה"מי שבירך" כיון שנכלל ביעקב. מה שאין כן שלמה שהוא בחינת היסוד שאינו נכלל, כיון שאינו בחינת היסוד ממש, לכן נזכר שמו בנוסח ה"מי שבירך". יוסף הוא בנו של יעקב, הוא העיקר, אז אפשר להכליל אותו ביעקב. אבל כיון שאין את יסוד, לכן צריך את שלמה.

וקצת קשה, דאם כן מדוע לא נזכר שמו של שלמה שהוא בחינת היסוד, קודם לשמו של דוד שהוא בחינת המלכות שהיא ספירה האחרונה? א"כ נלך לפי הסדר, והרי דוד זה מלכות, א"כ תגיד את דוד לפני כן?

ונראה לתרץ, דחז"ל שתקנו נוסח ה"מי שבירך" חששו משום דלאו אורח ארעא הוא להזכיר זכות הבן קודם אביו, באופן שהבינו דהסדר אינו קובע, אלא זכות האבות הללו שרומזים לז' ספירות התחתונות, שזכותם תהא מגן וצינה על אותו חולה שמבקשים בעבורו, וכנלע"ד וא"ש את"מ. אי אפשר להגיד את הבן לפני אביו, ע"כ צ"ל דוד ושלמה. אבל בעצם, זה בא כנגד היסוד. כך הוא אומר.

אתם כבר מבינים לבד, כי התירוץ מעיקרו הוא דחוק. לומר שיוסף נכלל ביעקב? עוד לא מצינו דבר כזה. אמנם יש בזה משהו, אבל אין הדעת מתיישבת בכך.

אמנם בספרי התכאליל הראשונות זה לא מוזכר, אבל הדבר כבר נפוץ, ומפורסם מאד מאד, וזהו הנוסח. בכל אופן, זה לא חז"ל, אלא חכמים גדולים שעשו זאת, והם יודעים מה שהם עשו. ואם ריק הוא וכו'. ק"ו שיש לנו תשובות טובות, ליישב את העניין.

האם יוסף תיקן את תפילת מוסף, מ"מ בדברי היעב"ץ ועיון יעקב בעניין זה, ביאור נפלא מדוע יוסף הוא רזא דשבתא, ומדוע מנגנים בתפילת מוסף יותר משאר התפילות.

במסכת ברכות [דף כ"ז ע"ב] מובא כך, איתמר – גירסתנו אֶתְאָמַר – רבי יוסי ברבי חנינא אמר, תפילות אבות תיקנום. רבי יהושע בן לוי אמר, תפילות כנגד תמידין תיקנום. תניא כוותיה דר' יוסי ברבי חנינא, ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא, אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר [בראשית י"ט, כ"ז] וַיִּשָּׁפֶם אַבְרָהָם בַּפֶּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם, ואין עמידה אלא תפילה, שנאמר [תהלים ק"ז, ל"ו] וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלִל.

יצחק תיקן תפילת מנחה, שנאמר [בראשית כ"ד, ס"ג] וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת עָרְבַּי. זה מה שקראנו בפרשת השבוע. ואין שיחה אלא תפילה, שנאמר [תהלים ק"ב, א'] תַּפְּלָה לְעֹנִי כִי יַעֲטֹף וְלַפָּנִי יִי יִשְׁפֹּךְ שִׁיחוֹ.

יעקב תיקן תפילת ערבית, שנאמר [בראשית כ"ח, י"א] וַיַּפְּגַע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶּן שָׁם, ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר [ירמיהו ז', ט"ז] וְאַתָּה אֵל תַּתְּפִּלָּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה, וְאַל תִּשָּׂא בְעַדָּם רִנָּה וּתְפִלָּה, וְאַל תִּפְגַּע בִּי.

אס"כ, יש לנו את שחרית, שזה אברהם. מנחה, זה יצחק. ערבית, זה יעקב.

אבל ישנה עוד תפילה, תפילת מוסף. מי עשה את תפילת מוסף? ישנם ספרים רבים האומרים, כי יוסף תיקן את תפילת מוסף.

ברם לכאורה, הדבר פלא עצום, כי זה לא מסתדר עם הסוגיא שבגמרא. לא מפני שהגמרא לא מזכירה זאת, אלא שכתוב במפורש לכאורה הפוך.

ובהמשך הוא כותב, ודע, דאם הטעם הזה נכון – פה הוא כבר הסתפק, הוא הרגיש שהתירוצן שלו חלש, לכן הוא אומר 'אם זה נכון' – צריך מעתה לומר, דאין להוסיף בנוסח ה"מי שבירך" את השם יוסף, כמו שראיתי לכמה סידורים, אלא יוסף נכלל בכלל זכות יעקב, ומוסיפים את שמו של שלמה כיון דהוא רומז אל היסוד, והוא בא במקום מה שלא הזכרנו את יוסף.

דבריו בסוף, הם נכונים. בכך הוא צודק. בודאי שאין לשנות את הנוסח. אלו שהוסיפו, הם 'חדשים מקרוב באו', הם מתחכמים, חושבים שעושים תיקונים. לא טוב הדבר. הכי הרבה, אם יש לך שאלה, אתה יכול לכתוב הערה בצד, 'צריך עיון למה לא מוזכר יוסף', אבל לשנות את הנוסח של מי שבירך? שזהו דבר מקובל ונהוג כך משנים קדמוניות?

זה בודאי נכון, שאין לשנות מהנוסח שבידינו. וברוך ה', הבאנו לכך מקודם שתי תשובות טובות. או מפני שאלו המוזכרים, נשתבחו במדת הצדקה, וזהו מאמר חז"ל מפורש בתנא דבי אליהו זוטא. או שלא רצו להזכיר את יוסף, בכדי שלא לעורר קיטרוג על האדם אשר מבקשים מהקב"ה רחמים עליו.

דרך אגב, ישנה כאן סתם הערה אגב אורחא, על מה שכתב בספר דברי שלום בזה"ל, 'חז"ל תיקנו נוסח מי שבירך'. אינני יודע, האם מישהו יכול להגיד היכן ישנו בחז"ל, נוסח מי שבירך? לפי מה שמקובל בדרך כלל, לקרוא בשם חז"ל, הם אלו חכמי המשנה והתלמוד והמדרשים. בדר"כ, לכך קוראים חז"ל. אמנם ישנם כאלה שלפעמים קוראים חז"ל גם לחכמים אחרים, אבל בדר"כ זה כמו שאמרנו. הרי לנוסח מי שבירך, אין מקור בש"ס ובכל ספרי חז"ל. הראשונים שהזכירו את מי שבירך, כפי הידוע לי, אלו דוקא מחכמי אשכנז, המרדכי והאור זרוע. וכן מחכמי איטליה, כגון שבלי הלקט. כנראה מהם נתפשט ונתקבל נוסח מי שבירך לכל העולם. אינני יודע, מי ייסד זאת הראשון, את הסגנון ואת המלים, אבל זה התקבל כבר בכל תפוצות ישראל, וגם אצלנו התימנים הדבר התקבל בדורות האחרונים.

בסוף העניין, לאחר שקלא וטריא בעניינים, מסקנת הגמרא היא, כי גם מי שאומר שתפילות אבות תיקנום – דהיינו כי אברהם יצחק ויעקב תיקנו את שלושת התפילות, שחרית מנחה וערבית – הוא מודה כי גם כנגד תמידין תיקנום. מי שאומר כי תפילות כנגד תמידין תיקנום, אולי אינו מסכים עם המאך דאמר שכנגד האבות תיקנום. כי לדעתו, תיקנו זאת אנשי כנסת הגדולה, כנגד הקרבנות, קרבן שחרית [במדבר כ"ח, ד'] **אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר, וּכֵן מִנְחָה, וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם, וּבְעֶרְבִית יִשׂ אִיבְרִים וּפְדִירִים.** א"כ התפילות הן כנגד זה, בלי קשר לאברהם יצחק ויעקב. אבל לדעת האומר, שזה כנגד אברהם יצחק ויעקב, הוא חייב להסכים שכאשר אנשי כנה"ג תיקנו את התפילות, הם קבעו זאת כנגד התמידין.

שאלה מהקהל: אבל הוא אומר כי האבות תיקנום?

תשובת מרן שליט"א: האבות קבעו מלכתחילה, אבל אולי הם לא קבעו לדורות. הם התפללו, לעצמם. אבל כאשר אנשי כנה"ג קבעו את התפילות, אמנם זה עפ"י מה שהאבות עשו, אבל חייב לצרף פה שזה כנגד התמידין.

והראיה לכך היא, שהרי הגמרא שואלת לגבי תפילת מוסף, מי תיקן אותה?

הגמ' אומרת כך, אמר לך ר' יוסי בר' חנינא, לעולם אימא לך תפילות אבות תיקנום, ואסמכינהו רבנן – דהיינו אנשי כנה"ג – אקרבנות. כאשר רבנן באו לקבוע את נוסח התפילות, הם הסמיכו זאת על הקרבנות. דאי לא תימא הכי – שאם לא תגיד שזה כנגד הקרבנות – תפילת מוסף, לר' יוסי בר' חנינא, מאן תקנה?

לכאורה, מה הקושיא? יוסף תיקן זאת. מה אתה שואל?

רואים, שהגמ' לא סוברת כך. כי אם זה היה יוסף, אזי יש לכך תשובה. אין הכרח להגיד שזה כנגד הקרבנות, יוסף תיקן אותה.

אומרת הגמרא, אלא, תפילות אבות תיקנום, ואסמכינהו רבנן אקרבנות. זאת המסקנא. **אומר רש"י** [ד"ה תפלת המוספין מאן תקנה], **אלא ע"כ, רבנן אסמכינהו אקרבנות.** וכי עיינו במוספין, ולא מצאו תפילה כנגדה, עמדו הם ותקנוה. אם כן, הם אלו שחיברו אותן, לפני כן לא היה מושג של תפילת מוסף.

[לכאורה כך יש ללמוד כי האבות לא קבעו את התפילות לדורות, מלשון הרמב"ם בפרק ט' ממלכים הלכה א', על ששה דברים נצטוו אדם הראשון וכו'. הוסיף לנח אבר מן החי וכו'. בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר, והוסיף תפילה אחרת לפנות היום (היינו תפילת המנחה). ויעקב הוסיף גיד הנשה, והתפלל ערבית יעו"ש. אך צריך לעיין מדוע גבי יצחק נקט הוסיף תפילה, דמשמע שהוא התפלל שחרית כאביו, והוסיף תפילת מנחה. ואם כן יש מקום לומר שגם בניהם אחריהם התפללו בעיקבותיהם. ואלו גבי יעקב נקט התפלל ערבית, ולא כתב בלשון הוסיף. ובהיפך מזה לעניין המצוות, גבי יצחק נקט הפריש מעשר, וגבי יעקב נקט הוסיף גיד הנשה. איתמר.

ועיין שיטה מקובצת מהרש"א צ"ח ושאר מפרשים על הגמ' בברכות שם, שם טוב למהרח"כ פרק א' מתפילה הלכה ה'. ובספר המפתח שברמב"ם מהדורת רש"פ בהלכות מלכים שם, ציונים רבים לספרים שונים. יב"ן].

שאלה מהקהל: שמעתי כי את תפילת מוסף של ראש חודש תיקנה רחל אמנו, יש לכך סמך? כי ר'אשי ח'דשים לעמך נתת, זה ר"ת רחל. אפשר לסמוך על השמועה?

תשובת מרן שליט"א: זה נכון. הדבר מוסמך, בהחלט. יש לכך מקורות רבים. רק השאלה, איזו רחל? האם זו רחל אמנו, או רחל אשתו של עזרא. יש אומרים, כי המדובר ברחל אשתו של עזרא הסופר. הכוונה היא, לגבי הנוסח. אבל אם כן, אזי זה לא קשור. כי אם המדובר ברחל אמנו, אז הדבר מתקשר, כי היא אמא של יוסף. אבל הכוונה היא, לגבי המלים. כאשר אומרים שאברהם יצחק ויעקב תיקנו תפילת שחרית, אין הכוונה על

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובהמשך הזוה"ק מבאר, כי מוסף של ראש חודש, כנגד דוד המלך, כנסת ישראל. ובפסח, כנגד אברהם אבינו, מדת חסד. שבועות, כנגד יעקב, שניתנה בו התורה בשבעה קולות. בריש שתא – דהיינו ראש השנה – כנגד יצחק, שנולד בראש השנה, מזכירים עקידת יצחק. ויום כיפור, כנגד משה רבינו, שקיבל הקב"ה תפילתו וחס על ישראל, שהרי אז ביוהכ"פ אמר הקב"ה למשה 'סלחתי כדבריך'. ואח"כ סוכות, כנגד אהרן, כי כנגד שבעת ענני כבוד עושים את הסוכה, ובזכות אהרן היו ז' ענני כבוד.

זהו המובא בספר הזוהר הקדוש, בסוף ספר דברים.

שאלה מהקהל: מה שהרב אמר קודם שיצחק נולד בראש השנה, הרי מהגמרא בראש השנה [דף י"א ע"א] מתבאר דלכו"ע יצחק נולד בפסח? תשובת מרן שליט"א: נכון. זאת שאלה טובה. יוצא משם כי בפסח נולד יצחק אבינו, בין לדברי רבי אליעזר בין לדברי רבי יהושע, רק שלדעת רבי יהושע גם אברהם ויעקב נולדו בניסן. וכך פירש"י שם בתחילת העמוד, אליבא דר' אליעזר שבתשרי נולדו אבות, הכוונה לאברהם וליעקב בלבד. וכ"כ הרמב"ן שם בחידושי.

ומהרש"א שם בדף י' ע"ב ביאר הטעם כי יצחק לפי שהוא מה"ד, נברא בפסח שבו שולטת מדה"ד על המצרים וכו' יעו"ש. אכן יש כאן חילוקי דעות, שלפי הזוה"ק יצחק נולד בראש השנה, ולפי הגמרא בתשרי, וכבר עמדו על כך כמה מפרשים, ואולי עוד נוסף בזה דברים בשיעור אחר.

המקום השני, הוא בתיקוני זוהר [תיקון י"ח], שם מדובר על נשמה יתירה ורוח יתירה, נשמת כל חי וכו'. ובהמשך כתוב כך, בשבת, תפילת מוסף דא צדיק, דְּכָלִּיל כְּלָהוּ צְלוּתֵין, וביה אמרין בצלותא דמוסף כתר יתנו לך ה' אלהינו, וכתר איהו כתר עליון, ה' אלהינו אבא ואמא, קדוש קדוש קדוש תלת אבהן, ה' צבאות ברית מילה ותרין יְרֵכֵי קְשׁוּט, מלא כל הארץ כבודו דא שכינתא.

הנוסח, כי את הנוסח בודאי שתיקנו אנשי כנה"ג. האבות תיקנו את העניין הזה של תפילה, זמן תפילה, צריך להתפלל תפילה בשחרית, וכן במנחה ובערבית. אבל לגבי המלים, כל אחד לפי צחות לשונו.

אכן ר'אשי חידשים ל'עמך נתת, זה ר"ת רחל, הבאתי את העניין הזה בשלחן ערוך המקוצר, בשני מקומות [בסימן י"א הערה ס"ה, ובסי' ע"ח הערה א']. אבל זהו נושא שצריך לדבר עליו בפני עצמו.

*

בספר זכרון שלום [עמ"ס ברכות שם] הביא כך, כתב בספר חדשים גם ישנים כאן, דבזוה"ק משמע דיוסף תיקן תפילת מוסף, ועי' גם בחידושי ריעב"ץ על זה. עוד מעט נראה זאת בפנים בל"נ.

וע"ד תפילת מוסף בראש חודש, כתב בספר ברכי יוסף לאו"ח [סי' תכ"ג ס"ב] שהותקנה ע"י רחל אמנו ע"ה, כי צפתה ברוה"ק שעתידות נשי המדבר לא להיכשל בעגל. ורמזה את שמה בר"ת, ר'אשי חידשים ל'עמך נתת.

ובספר ערוגת הבושם [לחנוכה] כתב, דתפילת מוסף לראש חודש, נתקנה על ידי דוד המלך ע"ה וכו'.

שורש העניין דלעיל, מובא בספר הזוהר הקדוש, בשני מקומות.

בהשמטות הזוה"ק בסוף ספר דברים [דף ש"ב ע"ב] כתוב כך, לְקָבִיל אִינוֹן שְׁבַעַה זָפְאִין, פְּקִיד קב"ה לְקָרְבָא קֶרְבֵּן מוֹסֵף, בְּשַׁבְעָה זְמָנִין בְּשִׁתָּא. דהיינו, כנגד שבעה צדיקים, הקב"ה ציוה להקריב קרבן מוסף בשבעה זמנים בשנה. יש שבעה קרבנות מוסף. יש בשבת, יש בראש חודש, ראש השנה, ויום הכיפורים – זה כבר ארבע, ועוד שלושה רגלים. סה"כ שבעה, וזה כנגד שבעה צדיקים.

ממשיך הזוה"ק ואומר, בשבתא, לקביל צדי"ק יסוד עולם, דאיברי כ"ל. ביום שבת, זה כנגד צדיק יסוד עולם, זהו יוסף, דאיברי כ"ל, יוסף נקרא כ"ל, כמו שנאמר [בראשית מ"ו, י"ב] וַיְכַלֵּל יוֹסֵף, כָּל-כָּל. היסוד כולל את הכל. כל שפע הספירות שלפניו, בא אליו.

ישנה קדושה מיוחדת של מוסף, 'כתר יתנו לך' י"י אלהינו'.

דרך אגב, כאשר מהרי"ץ מדבר על כך לגבי 'כתר יתנו לך' נעץ חיים דף קמ"א ע"א, הוא אפילו לא מציין את המקור, אלא כותב שזה כתוב 'בספר התיקונים'. הוא לא מציין באיזה תיקון, וק"ו לא באיזה דף. איזו בקיאות עצומה היתה לו.

מהרי"ץ כותב כך, ועכשיו נהגו משנים קדמוניות לומר 'כתר' בכל יום שיש בו קרבן מוסף, ומנהג זה נתחדש להם מספר התיקונים להרשב"י. וגם מהזוהר בר"מ פרשת פינחס – כאן הוא ציין את הדף – דף רמ"ב ע"ב.

אומר הזוה"ק, כי 'כתר יתנו לך' היינו, שזה כולל את כל התפילות. 'כתר' זהו הכתר, י"י אלהינו זה חכמה ובינה, אח"כ ג' פעמים 'קדוש' זה כנגד אברהם יצחק ויעקב, זהו כבר חג"ת. כח"ב חג"ת. אח"כ נשאר לנו נהי"ם, נצח הוד יסוד מלכות, השם הוי"ה זה היסוד, שם השם, ו'צבאות' זה נצח והוד, ו'מלא כל הארץ כבודו' זאת השכינה, הנקראת ארץ. א"כ, זה כולל את כל הספירות.

בכל אופן, כתוב כאן במפורש, כי תפילת מוסף, דא צדיק. ועל פי זה הם אומרים, כי בזוה"ק משמע, שיוסף הצדיק תיקן את תפילת מוסף.

ברם למעשה, לא חייבים להבין כך. לא כתוב שיוסף הצדיק תיקן את תפילת מוסף, אלא שהיא כנגדה. ואדרבה, בעצם לפי מה שכתוב בסוף דברים, מוזכר לגבי השבת שזה יוסף, ויתר המוספים כנגד שבעה צדיקים. לאו דוקא יוסף. בספר התיקונים, מדובר על שבת, ושם מוזכר רק יוסף. אבל כאשר מדברים על כל שבעת המוספים, כוללים את כל שבעת הצדיקים.

והזוהר בסוף דברים לא דיבר בתפילת המוסף, אלא בקרבן המוסף. והגמרא יכולה להסכים לזה, כי לא דיברה על קרבן המוסף, אלא על תפילת המוסף. איתמר.

האמת היא, כי כבר היעב"ץ בפירושו על הגמרא שם, רומז על השאלה, שלכאורה נראה

שזה לא עולה בקנה אחד, כי בגמרא כתוב במפורש, מי תיקן תפילת מוסף? לכן חייבים להגיד, שזה כנגד הקרבנות. אבל אם נגיד שזה כנגד יוסף הצדיק, השאלה לא מתחילה.

היעב"ץ כותב כך, בספר הזוהר משמע שהיא בסוד יוסף, מ"מ לא מצינו בהדיא, ולא סמך בכתוב. עד כאן לשונו.

מי שיראה בתלמוד בבלי 'מתיבתא', הם מביאים שם את היעב"ץ, בילקוט ביאורים ודף רי"א, אולם בשינוי לשון. הם העתיקו אותו, אבל רצו להסביר את דבריו, לכן הם שינו וכתבו במלים שלהם בזה"ל, היעב"ץ מביא שבזוהר וחלק ג' דף ש"ב ע"ב משמע שתפילת מוסף היא כנגד יוסף, אבל מ"מ לא מצאנו על כך סמך בפסוק, ולכן שפיר הקשו מי תיקן תפילת מוסף.

שמעתם? הם הביאו את היעב"ץ, אבל במלים אחרות. לפי ענ"ד, הם לא הסבירו אותו נכון, כי הוא לא התכוון לכך. הם רוצים להגיד, כי היעב"ץ כביכול מסדר, משה, להסביר את קושיית הגמרא, אפילו על פי הזוה"ק. דהיינו, לגבי השאלה מי תיקן את תפילת מוסף, על כך הוא עונה, נכון, לפי מה שכתוב בזוה"ק תבין שיוסף תיקן, אבל כיון שאין לכך אסמכתא בפסוק, כפי שישנם פסוקים לגבי אברהם יצחק ויעקב, כגון 'אשר עמד שם לפני י"י', ויצא יצחק לשוח בשדה, אבל על יוסף אין שום פסוק, לכן הגמרא מקשה מי תיקן. במלים אחרות, נכון שיוסף תיקן את זה, אבל קושיית הגמרא היא טובה.

אינני יודע, חושבני כי אין לכך הבנה, איך שהם לקחו את זה. נראה כי היעב"ץ בסה"כ התכוון להגיד פה רק איזו הערה, הוא בעצמו נזהר ולא כתב כי בזוה"ק כתוב שיוסף תיקן זאת, אלא רק שזה 'בסוד יוסף'.

אולי אפשר להבין, טוב, אם זה 'בסוד יוסף', הכוונה שתפילת מוסף זה כנגד היסוד, א"כ אולי תאמר כי גם יוסף הוא שתיקן אותה. אולי. כאילו אם תמשיך זאת מעצמך. אבל לא נראה שהיעב"ץ בא להסביר את קושיית הגמרא, כביכול בכל זאת יש מקום לקושיית הגמ'.
15

שערי יצחק – השיעור השבועי

מעניין איך עלה הרעיון לבעל עיון יעקב מעצמו, כך כפי שזה נראה. הוא אומר בלשון, אולי יוסף, ואולי מישהו אחר. כאילו, נגיד, אולי. אבל יתכן שנודע לו מאיזה חכם, או הסתיר את המקור.

דאס כן ה"ל להתפלל אותה בכל יום, ולמה מתפללין רק ביום שיש בו קרבן מוסף? אלא ודאי שהיא כנגד הקרבנות.

הוא שואל שאלה עצומה. אי אפשר להגיד שיוסף תיקן תפילת מוסף, או מישהו אחר שתגיד שהוא תיקן. כי אם כן, כפי שמתפללים שחרית ומנחה וערבית בכל יום, אז גם את מוסף היה צריך להתפלל בכל יום. למה זה רק בשבת? לכן, על כרחנו שזה קשור לקרבנות. כי מתי שישנן קרבנות, אז ישנו מוסף.

שאלה מהקהל: אפשר להגיד מאותו הטעם, שבגלל קרבן מוסף, הוסיפו תפילה באותו היום, כיון שזהו יום מיוחד?

תשובת מרן שליט"א: אבל אם נאמר שיוסף תיקן מוסף, הרי בזמנו לא היה קרבן מוסף. אם הוא הוסיף תפילה, כאשר היה בבור, היה צריך לומר אותה בכל יום.

הערה מהקהל: אולי זה יום מכירת יוסף, שהעלו אותו מהבור.

הערה נוספת מהקהל: כתוב ששחטו גדי עזים. תשובת מרן שליט"א: חושבני כי אתם אומרים טוב, אולי כך אכן מבינים תשובה לגבי העניין הזה.

הערה מהקהל: הספרדים אומרים לפני תפילת מוסף, שהם מכוונים לתקן את מכירת יוסף, כי 'יוסף' ו'מוסף' הן אותיות המתחלפות בא"ת ב"ש.

תשובת מרן שליט"א: נכון. י"ם כ"ל. המקור לכך הוא בכתבי האר"י ז"ל. רבינו האר"י אומר זאת, כי מוסף זה בחינת יוסף, היו"ד של יוסף זה המי"ם, זה אותיות מוסף. האות יו"ד והאות מי"ם, הן מתחלפות. לפי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ן ו"ף ז"ע ח"ס ט"ן י"ם כ"ל. י"ם – הן מתחלפות האחת בשנייה.

בכל אופן, אתם אומרים יפה מאד. חושבני כי אולי כאן הפתח של תשובה.

לענ"ד אם נגיד שזה כך, אזי קושיית הגמרא איננה מתחילה.

והראיה, שהיעב"ץ כותב – הם [בתלמוד בבלי מתיבתא] דילגו על המלים הללו – 'לא אשכחן לה בתלמודא בהדיא'. לכאורה, מהי הנקודה, אם לא מצאנו את זה בתלמוד? היה צריך להגיד, לא מצאנו זאת בביריתא, הרי המדובר על חכמי התלמוד. אלא ברצונו להגיד, שהזוה"ק והגמרא זה לא הולך ביחד, לא מתאים. אם הוא רצה להגיד שהגמרא תשאל על רבי יוסי בר חנינא, תגיד איפה ישנה ברייתא כזאת? אבל הוא אומר, שאין את זה בתלמוד. דהיינו רצונו לומר, כי זהו דבר שאינני יודע איך להתייחס לכך, זה לא הולך ביחד.

חוץ מזה, חושבני שהם לא ציינו את המקור אל נכון. הם ציינו לזוה"ק בדף ש"ב, שם בסוף ספר דברים. אבל אם זה כך, אדרבה, מי שיסתכל שם יראה כי זה לא יוסף, קראנו זאת מקודם, שם הביאו את כל שבעת הצדיקים. אם כבר, הם היו צריכים לציין את הזוהר בתיקונים, כי שם מדובר רק על יוסף.

זאת בודאי טעות. אבל גם בכללות העניין, חושבני כי היעב"ץ לא התכוון לכך. וגם יש להעיר ששם בזוהר המדובר הוא על הקרבן ולא על התפילה.

המעניין הוא, כי בעל עיון יעקב [שם], כיוון לכך כנראה מעצמו. הוא כותב כך, הגמרא מוכיחה אח"ז, דגם האומר תפילות אבות תיקנום, ע"כ מודה דאסמכינהו רבנן מערבית. דאי לא תימא הכי, תפלת מוסף מאן תקנה. ישנה כאן טעות דפוס, זה לא 'אסמכינהו רבנן מערבית', אלא צ"ל 'אסמכינהו רבנן על הקרבנות'. במקום 'ערבית', צ"ל 'קרבנות'. א"כ הוא אומר, מה שאלת הגמרא? תגיד שיוסף תיקן.

כעת תשמעו דבר מעניין שהוא כותב, וליכא למימר דיוסף הצדיק תיקנה כששמו אותו בבור. אהה, יוסף מסכן שם, שמו אותו בבור, והוא מתפלל לה' שיציל אותו. אולי אז, הוא תיקן תפילת מוסף? או אחד משאר גדולי הדור תיקנו אותה, כמו האבות.

באיזה יום היתה מכירת יוסף? העיון יעקב, כבר שלח לנו רמז, בכך שכתב כי שמו אותו בבור. באיזה יום שמו אותו בבור? ביום רביעי. כתוב במפרשים, על הפסוק [בראשית ל"ז, ל'] וַאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי בָּא, אנ"י אנ"ה זה ראשי תיבות, א'ל נ'קמות י"י א'ל נ'קמות הצפיע. זהו השיר של יום רביעי. יש רמז לכך בסוף אותו מזמור, יְגִדְדוּ עַל נַפְשׁ צִדִּיק וְגו'. הרחבנו על כך בס"ד בנפלאות מתורתך שם. [אבל אם העיון יעקב לא מתכוין על זמן המכירה, אלא כאשר פוטיפר שם אותו בבור, נִבְאָר בס"ד בשיעור נוסף].

ואם זה יום רביעי, אזי הרי יום רביעי כבר קשור ומקושר ליום שבת.

כתוב בזוהר חדש [פרשת וישב דף ל"ז ע"א], שיוסף הצדיק הוא רזא דשבתא. ממילא, יוסף ושב, זהו דבר אחד. אז גם אם נגיד מצד שהיתה המכירה אז, הרי זהו הזמן, וזהו המקום.

הרי הגמרא במסכת גטין [דף צ"א ע"א] אומרת,
שיום ראשון ושני ושלישי, זה נחשב אחרי שבת,
לעניין גטין. ויום רביעי וחמישי וששי, שייך
לשבת הבאה. א"כ מיום רביעי, זה כבר קשור
לשבת הבאה. [ולפי גירסת חכמי תימן בגמרא,
דוקא לעניין גטין נחשב יום רביעי שייך לשבת
הבאה, אבל לא לגבי הבדלה של מוצ"ש
שעושים אותה אפילו עד סוף יום רביעי, וכמו
שביארנו בס"ד בעיני יצחק על שלחן ערוך
המקוצר סימן ס"א אות ע"ב].

לגבי יוסף שהוא 'רזא דשבתא', כך מבואר
בזהר חדש שם, ישנה שם הרחבה גדולה,
וכתוב שם כי לכן השבת זה תיקון לחטא של
מכירת יוסף. הקב"ה העמיד את ששה ימים
עליונים, והשביעי זה פנימיות היסוד, השביעי
עליהם נקרא צדיק, נקרא 'כל', 'עיני כל אליך
ישברו'. הקב"ה קרא לצדיק שהוא שביעי, סוד
שבת וכו'. אלו דברים נסתרים וגבוהים.
ובנפלאות מתורתך פ' בשלח ע"פ שם שם לו
חק ומשפט, הארכתני על כך והמסתעף מכך
בס"ד.

בכל אופן, זאת על הצד הזה, לדעת אלה האומרים שיוסף תיקן את תפילת מוסף. ולגבי

השאלה, איך ליישב זאת עם דברי הגמרא? אין זמן כעת להאריך, אבל מי שיראה בספר חקל יצחק [פרשת ויחי דף רי"ב רי"ג], יש לו פלפול על הגמרא הזאת, בכדי ליישב איך בכל זאת זה מסתדר עם הסוגיא. פלפול נחמד מאד, בכדי לסדר זאת עם הגמרא, כי לפי מסקנת הגמרא – אחרי שאומרים 'כנגד תמידין' – אפשר להכניס שיוסף תיקן את תפילת מוסף, וזה מסתדר עם הגמרא.

אמנם זהו אינו 'הפשט' של גמרא, זה פלפול, אבל זהו דבר מתוק מצד עצמו. וע"ע בס' מעדני חיים (כהן) דף פ"ב פ"ג.

[אולי אין סתירה בזה, דבדברים מיירי בקרבנות מוסף, ובתיקונים בתפילות מוסף. אף כי מסתברא שהתפילות כנגד הקרבנות לגמרי. איתמר].

בכל אופן, אם זה כך, עדיין ישנה את קושיית העיון יעקב, שאם כן צריך היה להתפלל מוסף בכל יום? למה זה רק בשבת? התשובה היא, כי יוסף קשור עם שבת. יוסף מעיקרא, כאשר הוא תיקן זאת, הוא קישר את זה עם שבת.

ודבר זה גם מיישב, את מה שנראה לכאורה סתירה בזוה"ק. כי כפי שאמרנו, בתיקוני הזוהר כתוב, שבת. ובהשמטות הזוהר בסוף ספר דברים, מדובר על כל שבעת הצדיקים. לכאורה, זה סותר האחד את השני.

בספר קדושת יעקב [דף קנ"ז] למהר"ר יעקב אבוחצירא זצ"ל כתוב כך, שבעה מוספין יש בשנה, מוסף שבת, מוסף ראש חודש, מוסף ראש השנה, מוסף יום הכיפורים, מוסף חג הסוכות, מוסף פסח, מוסף שבועות. וכל מוסף הוא בַּיָּסוּד, כידוע. נמצא שגם על ידי תפילת מוסף, יש תיקון לפגם הברית, הרמוז ביסוד.

ישנו שם פירוש עליו בשם אדרת יעקב, הוא מציין את המקורות לכך, וכותב בזה"ל, עניין זה שמוסף הוא ביסוד, מבואר בכמה דוכתי. ומקורו בתיקוני זוהר [תיקון י"ח] וכו'. וכן בפרי עץ חיים [שער הלולב פ"ג] וז"ל, ולזה נקרא יסוד מוסף, שניתוסף האור. ע"כ. וכן מבואר בפרד"ס וכו'.

גופיה. וכל שאר המוספין, הם בשאר הספירות וכדאי בזהר הנ"ל. כן נראה בביאור הדבר ודו"ק.

ברצוני לומר לכם, מה שאני הקטן חושב בכדי ליישב זאת, וזה יהיה דבר חידוש. חושבני כי אולי אפשר ליישב, באופן יותר פשוט ממה שכתב בספר הנז'.

הרי יוסף, נקרא 'כל'. למה תפילת מוסף היא 'כל'? כי היא כוללת את הכל. כפי שאמרנו לעיל, תפילת מוסף כוללת את כל התפילות.

דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק לך לך התשפ"ב] בעניין הניגונים של תפילות בשבת. ובתפילת מוסף, יותר מנגנים, ניגון התפילה הוא יותר מעולה. כמו כן, כאשר ישנו יארצייט, שבת לפני יארצייט, כתוב בשם האריז"ל כי עדיף להתפלל תפילת מוסף. כמו שהבאתי בס"ד בשלחן ערוך המקוצר חלק יו"ד הל' יום פקודת השנה [סימן קצ"ז הערה ז' ד"ה יש], ושכך יש נוהגים גם בקהילותינו. נראה שלפי זה הטעם לכך מובן, כי תפילת מוסף היא תפילה נוספת, אשר כוללת את הכל, וזה טוב יותר לעילוי נשמת המת. וכפי שאמרנו, יוסף הצדיק נקרא 'כל'. אז בעצם, נכון שמתחילים בראש ובראשונה עם מוסף של שבת, כמו שאמרנו שיוסף זהו סוד השבת. שמירת שבת כהלכתה, מתקנת את החטא של מכירת יוסף. וכו' וכו'. ועוד דברים כאלה. א"כ יוסף הוא הכל. יעקב, או אפילו כנגד יצחק – כפי שאמרנו לגבי ראש השנה – אמנם כולם היו לפניו, לפני יוסף, אבל בעצם, אחרי שיש את כל קרבנות מוסף, והתפילות שהן כנגדם, אזי מי שמחבר ומקשר את כולם זהו יוסף, שהוא מדת יסוד.

והסיבה היא, כי יוסף שהוא מדת יסוד, הוא מקבל את כל השפע מן הספירות שלפניו, כתר חכמה בינה וכו', הכל בא ליוסף, ומשם זה עובר למדת מלכות. יוצא שהוא החוט המקשר את כולם, ולכן הוא כולל את כולם.

ממילא, נכון שכתוב שזה כנגד שבעה צדיקים, אבל בעצם, הרי מדת יוסף הצדיק והחסיד היא שמקשרת ומחברת את כולם. וממילא, לכן יוסף נקרא 'כל'.

ומבואר בכ"ז דמוסף הוא ביסוד, כדכתב רבינו. והנה רבינו כתב, דכל המוספין הם ביסוד, ואכן כך משמע בד' התיקו"ז הנ"ל והפרדס. אלא דהנה בזה"ק במקום אחר משמע לא כן, בחלק [שף ש"כ ע"ב] איתא בזהר ז"ל, ת"ח לקבל אינון שבעה זכאין פקיד קב"ה וכו', בשבתא לקביל צדיק יסוד עולם דאיברי כ"ל, ואיקרי מוסף שבת וכו'.

והרי מבואר כאן בזה"ק דכל מוסף הוא ענין אחר, ורק מוסף דשבת הוא כנגד היסוד, שכתב דמוסף בשבת הוא לעומת היסוד, ובר"ח הוא לעומת המלכות, ובפסח לעומת אברהם דהיינו חסד, ובשבועות לעומת יעקב דהיינו תפארת, ובר"ה לעומת יצחק דהיינו גבורה, וביוה"כ לעומת משה רבינו דהיינו בנצח, ובסוכות לעומת אהרן דהיינו בהוד. ומבואר א"כ דכל מוסף הוא בספירה אחרת, ודלא כד' רבינו וכדמשמע בתיקו"ז ובפרדס דכל מוסף הוא ביסוד, וצ"ב.

איך מסדרים זאת? פה מבואר, שכל מוסף זהו מישוהו אחר. מוסף ר"ח זה מישוהו אחר, פסח זה מישוהו אחר וכו', כל אחד צדיק אחר. ושם כתוב, כי יוסף הוא כל המוספים.

הוא מנסה לתרץ זאת שם, [אני רואה שהזמן קצר וצריך כבר לסיים, אז עורך השיעור יעתיק זאת מהספר. ובלא"ה הם אלו דברים גבוהים, רק ליחידי סגולה]. וזה לשונו, ונראה לבאר דב' עניינים הם. יש את עצם ענין התפילה ומהותה ושרשה בעולם העליון, ויש את התיקון הנעשה ע"י כל תפילה ותפילה בעולמות העליונים והספירות והפרצופין. ומש"כ רבינו דכל מוסף הוא ביסוד, לא איירי על התיקון הנעשה בעולמות ע"י התפילה, אלא איירי על עצם מהות תפילת המוסף, וע"ז אמר שהוא ביסוד, כיון דמוסף לשון תוספת וריבוי על הקיים, וזה ענין היסוד שבו מקור הברכה והוא משפיע לכל העולמות כידוע. ולכן גם תפילת המוסף, כל עניינה ומקורה הוא מכח היסוד. אמנם יש את חלק התיקון הנעשה ע"י כל תפילה ותפילה בעולמות העליונים, ובוזה יש חילוק בין מוסף למוסף. דמוסף דשבת, הוא מתקן בהיסוד

אמרנו בס"ד שני תירוצים, ליישב את קושיית העיון יעקב. או בגלל שמכירת יוסף היתה ביום רביעי, ויום רביעי כבר מתקשר עם שבת, וממילא הוא ייסד זאת לפי המדה שלו. או בגלל שבעצם יוסף הוא כולל את כולם.

אבל צריכים להוסיף כאן עוד פרט. כי אם כן, החגים וראשי חודשים, יכולים להיות בכל ימות השבוע. הרי הוא שואל, למה זה לא בכל יום? התשובה היא, שאכן יכול להיות פסח ושאר ימים טובים ור"ח בכל ימות השבוע, זה מתפשט לכל ימות השבוע כאשר הדבר מזדמן. אז בעצם, כאשר יוסף תיקן זאת, הוא תיקן כך שזה יכול להיות בכל יום ויום, ויש לו קשר וחיבור לעניין הזה.

שאלה מהקהל: מה שראש חודש וחגים יכולים להיות בכל יום מימות השבוע, לא הבנתי כיצד זה מתרחש. הלא בודאי כוונת הקושיא מדוע לא תיקן להתפלל בכל יום ויום ממש בתמידות, ולא רק כשחל בהם לפרקים ראש חודש או חג, וכמו יתר התפילות שהן בכל יום ממש.

תשובת מרן שליט"א: אמרתי זאת רק כדי להשלים את התירוץ השני דלעיל. כפי הנראה עיקר התיקון של יוסף הוא בשבת, אלא שזה נמשך לכל שאר הימים, אבל באותם הימים אין זה צריך להיות ממש תמיד, בכל יום, אלא כשיחולו אז ביום חול.

*

לגבי מה שאמרתי מקודם, שבתפילת מוסף מנגנים יותר, חושבני כי מהר"ר אלנדאף זצ"ל רמז לכך ובכתבי ענף חיים דף רע"ז, שכתב בזה"ל, יש הבדל בנגינת התפילה בין חול לשבת ויו"ט וכו', ואפילו בין ערבית ושחרית ומוסף, יש קצת שינוי לשבח.

שמעתם? בתפילת מוסף, ישנו שינוי לשבת. הוא לא הסביר במפורש. הוא רק אומר, כי בין ערבית לשחרית ומוסף, יש קצת שינוי לשבת. הוא לא הסביר, איפה יותר 'שבח'? אבל אני מבין, חושבני כי כולם יודעים זאת, שמנגנים אצלינו יותר בתפילת מוסף.

בעבר חשבתי, כי הסיבה לכך היא מפני שאבותינו נע"ג היו מתפללים מוסף בקול רם, בלי לחש, ממילא הש"צ צריך לנהל את הקהל, להתפלל יותר לאט, לנגן יותר בכדי לחבר את הציבור. כך חשבתי, בגלל שלא התפללו קודם לחש. אבל לפי מה שאנו אומרים עכשיו, יוצא שיש פה עניין במוסף מצד עצמו, אפילו שיהיה לחש, כפי שאנחנו עושים היום, כי אין את הסיבה שהיתה לאבותינו, שהם היו ממחרים, כי היו הרבה שעות בבית הכנסת. היום בזמנינו אנחנו עושים לחש גם במוסף, אז ג"כ יש את העניין לנגן, מצד שתפילת מוסף היא תפילה נוספת, ויש לה יותר מעלה מכיון שהיא כוללת את הכל.

תשובה לשואל האם מותר לנגן בבית כנסת אשר נוהגים בו שלא לנגן.

ידידנו הרב אליהו סוויד הי"ו שלח אלי שאלה בזה"ל, בעניין הניגונים לש"צ, הנה בבית כנסת שלא מנגנים בשבת מאומה לבר מהקדושה, כאשר בא אחד ומנגן, האם אין בזה כעין שכ' הרמ"א בסימן תרי"ט ס"א ואל ישנה אדם ממנהג העיר ואפילו בניגונים וכו'? וכתב המשנ"ב ס"ק ז', כי על ידי זה מבלבל דעת הקהל.

הרמ"א מביא כך, והמקור שלו הוא במהרי"ל, לא לשנות מנהגים, אפילו בניגונים אל תשנה. אל תכניס פיוט אחר וכו'. כתוב שמהרי"ל שינה איזה פיוט, וכאשר מתה הבת שלו, הוא תלה זאת בזה שהוא שינה את המנהג.

ותו כעין שכתב מרן הש"ע בסימן קכ"ח סעיף כ"א (ובמשנ"ב ס"ק פ"ג) לעניין שינוי הניגונים בברכת כהנים. דהיינו, לעשות בכל ברכת כהנים את אותו הניגון, ולא להחליף בכל פעם ניגון אחר.

הגם שיש לחלק דשאני התם שבאותו מעמד משנים כמה ניגונים.

כנראה הוא מתכוון לשאול, על מה שדיברנו בשיעור מוצש"ק לך לך, בעניין הניגונים. הרי אמרנו, הערנו על כך שלצערנו אנשים

מה חשוב ומה לא. הוא הביא את הכל, בישרות ובנאמנות.

השרעבים בכלל, הם אנשים ישרים ונאמנים. כתבתי שם בשבחם בזה"ל, רובם ככולם עובדי ה' בתמימות, אנשי אמת, יראים ושלמים, אוהבים את עסק התורה. אומרים, ששרעבי לא יכול להיות פוליטיקאי... שהעסקנים הציבוריים שלהם לא הסתדרו, לא השתוו פה בדעותיהם עם המושכים בחוטים. אי אפשר, זה עולם אחר. אבל אינני חושב כי רק השרעבים, כנראה כל התימנים... עכ"פ רובם ככולם. כמעט כולם. אחד מקרובי משפחתי אמר לי, כשבאנו פה לארץ ישראל, נוכחנו לפגוש רמאים בני רמאים...

בכל אופן, יש להם הרבה מעלות. חושבני כי יש בספר הזה תועלת, לכלל ולפרט. ועיקר התועלת היא לשרעבים עצמם, שיתבוננו במקורות ובשרשים שלהם, ואולי קצת ישובו למקורות. כי לצערינו, הם הכי התרחקו מן המסורת. כגון שמבטלים את התרגום, מה שגם אבותיהם עצמם נהגו. וכן עטיפת טלית בליל שבת קודש, וכל כי האיי גוונא.

ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א הוסיף כאן בזה"ל, מה שהשרעבים הכי התרחקו מהמסורת, זה מפני שהם לא ידעו את שרשי המסורת, וגם לא ידעו להעריך את גדולי חכמי תימן. וכבר היה מעשה שביקרתי בבית הכנסת של אחים המקובלים מה"ר חיים שלום ומהר"ר סעדיה בן אור זצ"ל מרעננה, מתלמידי מהר"ח סנאני זצ"ל, ומהר"ח שלום התפאר בפני על ספר תורה שקנה בדמים מרובים, ונכתב על ידי סופר ספרדי מומחה, ופתח את ההיכל ואת ספר התורה והראה לי את יופי כתיבתו. שאלתיו, האם ביקשת מהסופר שיכתוב לך כמסורת תימן, לפחות בחסר ומלא ויתיר (בכוונה כתבתי שלושה פרטים חסר ומלא ויתיר, עיין בספרי שו"ת שבט כהונה חלק א' סימן כ"ט דף ר"י ע"ב ד"ה י"ד) ובפרשיות. אמר לי, מסורת הספרדים היא העיקר, שהרי הרמב"ם (גדול הפוסקים) היה ספרדי ולא תימני...

מגלגלים את המלים מבלי לנגן בתפילה, והסברנו למה זה, ושצריך לתקן זאת כיום. אבל הוא טוען, אולי השינוי הזה, איננו כדאי, כי נוגד הוא את האמור שלא לשנות בניגונים.

ברם חושבני, כי אין שום בעיה בכך. כי הרי איננו מדברים על ניגונים של שירים, לא התכוונתי שכעת יאמרו את 'אל אדון על כל המעשים וכו' כמו שיר מהדיואן, לא התכוונתי לעשות מזה 'שירה', אלא התכוונתי רק לייפות את תיבות התפילה, להנעים ולנגן ולסלסל יפה. אצל האשכנזים, הם מנגנים ממש בתפילה, ממש בקצב. וכן הספרדים, שעושים מקאמים, זה ממש ניגון של שיר. אינני מדבר על שינוי גדול כזה, לא התכוונתי לשנות את התפילה ולנגנה כמו שירה, אלא התכוונתי רק לייפות אותה ולהנעימה בקול נעים, לא כפי שאנשים סתם מגלגלים מלים [מרן שליט"א מדגים זאת], בלי טעם ובלי רית. אלא להנעים זאת, לומר בקול יפה. השינוי הזה, איננו בולט, והוא לא כ"כ מורגש.

רציתי להסביר עוד כמה דברים בעניין הניגונים, אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה, לכן אנחנו נסתפק בכך ונעצור פה.

בשבח הספר "מנהגי יהודי שרעב" שיצא לאור השבוע, והמעלה שבו.

אסיים בחידוש מיוחד.

יצא לאור כעת ספר חדש בשם 'מנהגי יהודי שרעב', מאת ידידנו הרב נתנאל שרעבי הי"ו, מהעיר בית שמש ת"ו. כבר שנים רבות הוא עמל על הספר הזה, לאסוף ולסדר את המנהגים של מחוז שרעב בתימן, ישנם שם דברים חשובים ומעניינים.

בהסכמה כתבתי לו בס"ד, איך להתייחס לחילוקי המנהגים, בעצם מתי השתנו המנהגים, באיזה מנהגים כן להחזיק ובאיזה מנהגים לא להחזיק. ואיך לברר בכלל את כל הנושא, על מי אפשר לסמוך במנהגים. הוא בעצמו, אברך תלמיד חכם, ועדין, ואחד שמקבל, לא עומד על דעתו, הוא מבין ויודע את משקל הדברים,

ואז הסברתי לו כי אדרבה מסורת תימן
בכתיבת ספר תורה לקוחה מהרמב"ם,
והתימנים הם היחידים שהולכים בזה בעיקבות
הרמב"ם. והוא שהיה איש אמת, קיבל את
הדברים, ואמר לי כבר הזמנתי מאותו סופר
ספר תורה נוסף, ואבקש ממנו לכתבו כמסורת
תימן. עכ"ל יצ"ו. ויישר חיליה לאורייתא].

השם ברוך הוא יזכה את כולנו, שנדע את הדרך
אשר נלך בה, וימלא כל משאלות ליבנו
וליבכם לטובה, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,
נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות,
שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו,
נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.
לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה,
יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.
הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם לטובה, אכי"ר.